

УДК 581.9 (292.452)

І.М. МИХАЛЮК

Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут ім. Тараса Шевченка
вул. Ліцейна, 1, Кременець, 47003, Тернопільська обл.

ЗНАХІДКА *WOLFFIA ARRHIZA* (L.) HORKEL EX WIMMER НА ПІВНОЧІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На півночі Тернопільської області, в заплаві р.Горинька, знайдено новий для регіону вид *Wolffia arrhiza*. Це дає можливість уточнити поширення даного виду на Волино-Подільській височині.

Ключові слова: *Wolffia arrhiza*, вид, місцезнаходження, р. Горинька, Тернопільська область, Волино-Подільська височина

Виявлення регіонально-рідкісних видів вищої водної рослинності в даний час є актуальним, у зв'язку з посиленням антропогенного впливу на природні екосистеми. Одним із таких видів є *Wolffia arrhiza* (L.) Horkel ex Wimmer, який належить до родини *Lemnaceae*. Це найменша у світі квіткова рослина з еліптичними пластинками (фрондами), завдовжки 0,5-1,2 мм, завширшки 0,4-1,0 мм, зісподу трохи здутими, поодинокими або з'єднаними попарно. Біля основи фронди є бічна кишеня, з якої розвивається молода рослина. Корені недорозвинені. Суцвіття складається з однієї маточкової та однієї тичинкової квітки без покривальця, оцвіттина відсутня. Цвіте в травні-червні. Плодик дрібний, кулястий, діаметром до 1 мм. В Європі цвіте дуже рідко [1].

Матеріал і методи досліджень

Територія району дослідження відноситься до Волино-Подільської височини. Характеризується помірно-континентальним кліматом з неспекотним літом, м'якою зимою. Середньорічна кількість опадів становить 650-700 мм, що свідчить про достатній рівень зволоження. Абсолютні висоти тут коливаються в межах 400м.

Район дослідження перетинають ріки Іква, Горинька та Вілія, які належать до басейну р. Прип'яті.

Річка Горинька є лівою притокою р. Горині [8]. У її заболочених заплавах є багато штучних водойм – ставків та копанок, в яких зосереджена різноманітна водна та прибережно-водна рослинність.

Визначення рослин проводили загальноприйнятою методикою за допомогою визначника [5].

Результати досліджень та їх обговорення

Під час еколого-флористичного обстеження заплави р. Горинька в с.Горинка Кременецького району Тернопільської області, що належить до Верхньогоринського геоморфологічного району (Північне Поділля), ми в липні 2010 року виявили нове місцезростання *Wolffia arrhiza*, яке раніше не було відоме в літературі для даного регіону (рис.).

Рис. Нове
місцезнаходження
Wolffia arrhiza (L.)

Horkel ex Wimmer. –

В „Определителе высших растений Украины” відзначається, що цей вид розповсюджений в стоячих водоймах Лісостепу, рідше на Поліссі [5]. Північно-західна межа поширення *W. arrhiza* на території України відзначена в старицях Дністра на території Чайковецького гідрологічного заказника [7]. Також є відомості про знахідку даного виду на території Малеого Полісся [4].

W. arrhiza має древньосередземноморський ареал і поширена на Кавказі, в Середній та Атлантичний Європі, Середземномор’ї, Японії, Китаю та Індії [9].

На річці Горинька споруджено 4 копанки площею близько 450 м², глибиною до 1,5 м, стоячою водою та мулистими донними відкладами. Копанка – штучна водойма, що має всі ознаки става і не має у своїй інженерній споруді гідроізолюючого шару, рівень води в якій підтримується ґрунтовими водами, або забезпечується підземними джерелами [6]. Тут добре розвинена водна та повітряно-водна рослинність. Більша частина водної поверхні вкрита *Lemna minor* L., *Spirodela polyrrhiza* (L.) Schlid, *Hydrocharis morsus-ranae* L.. У прибережній смугі, в заростях *Carex acuta* L., *C. humilis* Leus, *C. nigra* (L.) Reihard, *Pragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud., трапляються невеликі скупчення особин *Wolffia arrhiza* у складі асоціації *Lemna minor* + *Spirodela polyrrhiza*.

Угрупування *Wolffia arrhiza* Miyaw. et. J.Tx, 1960 занесено до „Червоного списку угруповань водних макрофітів України” з категорією „4” (угруповання, площі яких швидко скорочуються і тому їм загрожує зникнення в майбутньому) [2].

Д.В.Дубина, досліджуючи асоціацію *Wolffietum arrhizae* у лісостеповій та степовій зонах України констатує, що оптимальними умовами її зростання є прісноводні водойми із незначним коливанням рівня води, слабо лужною або нейтральною реакцією середовища, мулистими донними відкладами із товщею води 25-50 см і відзначив, що оптимальна глибина для формування асоціації – 30-70 (150) см. [3]. Територія Кременецького району, де ми знайшли *W. arrhiza*, має подібні природно-географічні умови до вищезгаданих.

Можна припустити, що в наше середовище вид потрапив відносно недавно, і вже зазнає значного антропогенного впливу. В кінці літа 2010 р. на р.Горинька проводилось розширення русла та укріплення берегів, в результаті чого у вересні на даній території ми вже не спостерігали цей вид. Також негативно впливають розведення водоплавної птиці та риби, для яких *W. arrhiza* є кормом.

Висновки

В результаті проведених досліджень нами було вперше виявлено *Wolffia arrhiza* на півночі Тернопільської області, що дає можливість уточнити поширення даного виду на Волино-Подільській височині.

1. *Ботаніка з основами гідроботаніки (Водні рослини України)* / [Якубенко Б.Є., Царенко П.М., Алейнікова І.М. та ін.]. – К.: Фітосоціоцентр, 2009. – 444 с.
2. *Дубина Д.В.* Вища водна рослинність / Д.В.Дубина – К.: Фітосоціоцентр, 2006. – 412 с.
3. *Макрофіты* – индикаторы изменений природной среды. / [Дубина Д.В., Стойко С.М., Сытник К.М. и др.]. – К.: Наук. думка, 1993. – С. 386-388.
4. *Мшанецька Н.В.* Аналіз флори Малого Полісся (Україна (з використанням комп'ютерних баз даних) : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. біол. наук : спец. 03.00.05 "Ботаніка" / Н.В.Мшанецька. – К., 1995. – 24 с.
5. *Определитель высших растений Украины* / [Доброчаєва Д.Н., Котов М.И., Прокудик Ю.Н. и др.]. – К.: Наукова думка, 1987. – 548 с.
6. *Романенко В.Д.* Основи гідроекології / В.Д.Романенко – К.: Обереги, 2011 – 728 с
7. *Реслер І.* Знахідка угруповання асоціації *Wolffietum arrhizae* Miyaw.et R.Tx. 1960 на території Верхньодністерської рівнини (Передкарпаття) / Реслер І., Калинович Н. // Матеріали XII з'їзду Українського ботанічного товариства (Одеса, 15-18 травня 2006р.). – Одеса, 2006, – С.158.
8. *Свинко Й.М.* Нарис про природу Тернопільської області: геологічне минуле, сучасний стан / Й.М.Свинко – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 192 с.
9. *Kandeler R.* Lemnaceae / R.Kandeler // *Illustrierte Flora von Mitteleuropa*. – Berlin; Hamburg, 1976. – № 1. – S. 335-346.

И.М. Михалюк

Кременецкий областной гуманитарно-педагогический институт им. Тараса Шевченко, Украина

**НАХОДКА *WOLFFIA ARRHIZA* (L.) HORKEL EX WIMMER НА СЕВЕРЕ
ТЕРНОПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ**

На севере Тернопольской области, в пойме р.Горынька, обнаружен новый для региона вид *Wolffia arrhiza*. Это дает возможность уточнить распространение данного вида на Волыно-Подольской возвышенности.

Ключевые слова: Wolffia arrhiza, вид, местонахождения, р.Горынька, Тернопольская область, Волыно-Подольская возвышенность.

I.M. Mykhaljuk

Kremenets Regional Humanitarian-Pedagogical Institute named after Taras Shevchenko, Ukraine

FINDINGS *WOLFFIA ARRHIZA* (L.) HORKEL EX WIMMER IN NORTH REGION TERNOPIL

In the north of Ternopil region, in the flood lands of the Horynka river, there has been found a new species of *Wolffia arrhiza* earlier unknown for the region. It enables us to clarify the distribution of this type in Volyn-Podolsk Upland.

Key words: Wolffia arrhiza, type, location, the Gorynka, Ternopil, Volyn-Podolsky Upland

Рекомендує до друку

Н.М. Дробик

Надійшла 28.10.2010